

Birinci Dünya Savaşı'nda Doğu Cephesinin Lojistik Organizasyonu: 3. Menzil Müfettişliği

Yavuz Selim ÇELOĞLU*

Özet

Tarihin her döneminde orduların lojistik ihtiyaçlarının yeterince karşılanması ve bütünleme hizmetlerinin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi harplerin gidişatına doğrudan tesir etmiştir. Bu durum, I. Dünya Savaşı gibi ordu mevcudunun milyonlara ulaştığı ve lojistik ihtiyaçların çoğalıp farklılaştığı bir dönemde daha da önem kazanmıştır. Çağın gereksinimlerine uygun olarak modern bir geri hizmet sistemi kurmayı amaçlayan Osmanlı Devleti, Balkan Savaşları öncesinde Alman lojistik sistemini esas alarak yeni bir geri hizmet organizasyonu oluşturmaya çalışmıştır. Menzil Teşkilatı adı verilen bu yeni sistem, ilk olarak Balkan Savaşları'nda uygulamaya konulmuş; ancak, sistemin işleyiş ve uygulanışına vakıf yeterli personel bulunmadığından menzil sistemi bu ilk sınavında başarısız olmuştur.

I. Dünya Savaşının başlamasıyla Menzil Teşkilatı, yürürlükte bulunan 1911 tarihli Menzil Nizamnamesine göre yeniden ihdas edilmiştir. Böylece her ordunun her türlü lojistik ihtiyacı, ordu harekât alanının hemen gerisinde teşkil edilen Menzil Müfettişliklerince karşılanmıştır.

Bu çalışma, Doğu cephesinde Ruslara karşı mücadele eden 3. Ordunun bütünleme faaliyetlerini gerçekleştiren 3. Menzil Müfettişliğinin kuruluşu, idari yapısı ve işleyişini konu edinmiştir. Çalışmanın konusu, harbin başlangıcından 18 Aralık 1917 tarihli Erzincan Mukavelenamesinin imzalanmasına kadar geçen süre ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: I. Dünya Savaşı, Osmanlı Devleti, Doğu Cephesi, 3. Ordu, 3. Menzil Müfettişliği

1 * Dr., Bingöl Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ys_celoglu@hotmail.com, ORCID 0000-0002-7962-2982.

THE LOGISTICS ORGANIZATION ON THE EASTERN FRONT OF CORLD WAR I: THE 3RD MENZIL MUFETTISLIK

Abstract

In every period of history, meeting the logistical needs of armies adequately and providing smooth resupply services directly has influenced the course of wars. It became even more important during World War I, when the number of soldiers reached into the millions and their logistical needs increased and varied. Aspiring to establish a modern support service system in accordance with the requirements of the period, the Ottoman Empire tried to form a new organization based on the German logistics system before the Balkan Wars, and introduced this new system, called the Menzil Organization, during that conflict. However, because there were not enough personnel who knew how it should be run and implemented, the Menzil system failed in this first attempt.

Upon the outbreak of the First World War, the Menzil Organization was re-established based on the 1911 Menzil Regulation. Thus, the logistical needs of each army were met by the Menzil Müfettişliks (Command Support Staff Organizations), which were organized just behind the area of military operations.

This study discusses the establishment, administrative structure, and running of the Menzil Müfettişlik that maintained resupply services for the 3rd Army, which fought against the Russians on the Eastern Front. The study is limited to the period between the beginning of the war and December 18, 1917, when the Erzincan Contract was signed.

Keywords: World War I, Ottoman Empire, 3rd Army, 3rd Menzil Müfettişlik

Giriş

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren oluşturduğu güçlü ordu yapısı ile sınırlarını her geçen gün daha da genişletmiştir. Osmanlı ordusunun bu başarısında, sefer süresince ordunun etkin bir geri hizmet sistemi ile desteklenmesinin önemi büyüktür. Nitekim Osmanlı Devleti, oluşturduğu lojistik sistem sayesinde, ordunun geri hizmet ve bütünleme faaliyetlerini uzun yıllar başarılı bir şekilde yürüttüğü gibi bu hususta çağdaşlarına öncülük etmiştir.² Ancak zamanla devletin hemen hemen her kurumunda başlayan bozulma, ordu lojistiğine de sirayet ettiğinden Osmanlı ordusu, muharebe etkinliğini yitirmeye başlamıştır. Bu duruma çare bulmak amacıyla askeri alanda birçok ıslahat yaparak ordu teşkilatı ve geri hizmet sistemi modern bir yapıya dönüştürülmeye çalışılmıştır.

20. asrın başlarında, Alman lojistik sistemi örnek alınarak oluşturulan Rumi 1327 tarihli (Miladi: 1911-1912) Menzil Nizamnamesi³ ile Osmanlı ordusu, Menzil Teşkilatı adı altında Avrupa tarzı modern bir sefer organizasyonuna kavuşturuldu. Ancak bu teşkilat Balkan Savaşları'nda başarılı bir sınav veremedi. Cephe hattında iâşe başta olmak üzere her türlü lojistik ihtiyaçtan mahrum kalan Türk ordusu, küçük Balkan Devletleri karşısında bir varlık gösteremeyerek büyük bir hezimetle uğradı.⁴

I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Menzil Teşkilatı yeniden ihdas edildi. Bu amaçla ilk olarak 5 Ağustos 1914 tarihinde Menzil Genel Müfettişliği teşkil edildi. Daha sonra 13 Ağustos 1914'te 1. Menzil Müfettişliği, 2 Eylül 1914'te 3. Menzil Müfettişliği, 28 Ekim 1914'te 4. Menzil Müfettişliği, 26 Kasım 1914'te 2. Menzil Müfettişliği ve 27 Mart 1915'te de 5. Menzil Müfettişliği ihdas edildi.⁵

1. Üçüncü Menzil Müfettişliğinin Kuruluşu ve Hizmet Sahasının Belirlenmesi

Seferberliğin ilanından itibaren her ordunun lojistik ve bütünleme hizmetlerini yürütmek amacıyla seferberliğinin ilanından itibaren menzil müfettişlikleri ihdas edildi. Bu müfettişlikler sayesinde ordunun gıda, sağlık, cephane ve mühimmat

2 Ömer İşbilir, XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İaşe, İkmal ve Lojistik Meseleleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 1996, s. 5; Mevlüt Karagöz, "Osmanlı Sefer Organizasyonlarında ve Birinci Dünya Savaşında Menzil Hizmetleri", Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, 35/2019, s. 28.

3 Menzil Hidemâti Nizamnamesi, Matbaa-i Askeriye-Süleymaniye, 1327.

4 Tüccarzâde İbrahim Hilmi, Balkan Harbi'ni Niçin Kaybettik? (Yay. Haz: Mecit Yıldız & Hamdi Akyol), İz Yayıncılık, İstanbul, 2012, s. 10.

5 ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H1, Fih. 1-1; Muzaffer, "Harbi Umumide Menzilsizlik", Mecmua-i Askeriye, c. 1, S. 11, 1 Şubat 1336, (1 Şubat 1920) s. 411; Genelkurmay başkanlığı, Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, X. c., Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1985, s. 783-784; Mustafa Şahin, "Çanakkale Cephesi'ndeki Türk Ordusunun Menzil Teşkilatı ve Askeri Ulaştırma Hizmetleri", Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi, Yıl 13, S. 18, Bahar 2015, s. 278.

gibi her türlü ihtiyacı ordu harekât bölgesine ulaştırılırken; ordu harekât bölgesinde bulunan hasta, yaralı, esir veya atıl durumdaki her türlü malzeme geriye nakledilirdi.⁶

Umumiyetle bağlı buldukları ordunun numarası ile adlandırılan⁷ bu müfettişliklerin faaliyetlerini gerçekleştirebilmesi için kendilerine belirli bir bölge tahsis edilirdi. Ordu harekât mıntıkasının geri hattından itibaren oluşturulan menzil bölgesinin sınırları, ordunun ihtiyaçları ve bölgedeki kaynakların durumu göz önünde bulundurularak Genelkurmay Başkanlığı (Erkânı Harbiye-i Umumiye) tarafından belirlenirdi.⁸

3. Menzil Müfettişliği'nin kurulmasıyla birlikte hizmet sahası belirlendi. Buna göre Rize, İspir, Hasankale, Mescitli, Hınıs, Tutak, Erciş, Van, Başkale ve Şemdinan (Şemdinli) hattı ordu harekât mıntıkası ile menzil hududu ara hattı olarak belirlendi. Van, Bitlis, Musul, Diyarbakir, Elâziz ve Trabzon vilayetleri mülki idare sınırları ise menzil hududunun geri hududunu oluşturuyordu. Dolayısıyla İspir, Bayburt, Tercan, Hınıs, Kiğı kaza hududuyla Erzurum, Bitlis, Harput, Diyarbakır, Musul, Van ve Musul vilayet hududunu kapsayan bölge menzil hududunun sınırları içinde bulunuyordu.⁹ (Bkz. Ek 1.)

3. Menzil Müfettişliğinin bu denli geniş bir bölgede hizmetlerini etkin bir şekilde yürütmesi mümkün olmadığından 3. Menzil Müfettişliğinin sınırları daraltıldı.¹⁰ Böylece Karsik (Yellitepe), Karagöbek, Deliler (Yığıtpınarı), Hasankale (Pasinler), Ketvan (Yastıktepe) ve Mescitli hatları dâhil olmak üzere bu hattın gerisinde bulunan

6 Menzil Hududu Hidemâtı Hakkında Talimat, Matbaa-i Askeriye, İstanbul, 1331, s. 2.

7 Menzil Müfettişlikleri umumiyetle bağlı buldukları ordunun numarası ile adlandırılmalarına rağmen Birinci Dünya Savaşı'nda Halep ve Fırat Menzil Müfettişliği gibi buldukları bölgenin adı ile anılan menzil müfettişlikleri de teşkil edilmiştir.

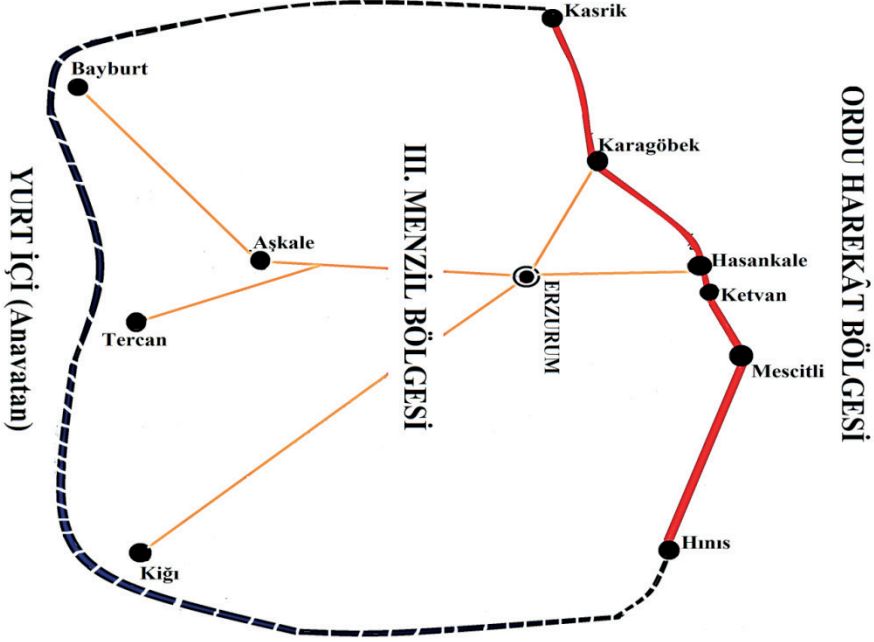
8 Osmanlı Devleti, oluşturduğu bu yeni menzil sistemine göre, ülke toprakları ordu harekât bölgesi, menzil bölgesi ve anavatan olmak üzere üç bölgeye ayırdı. Ordu harekât alanının hemen gerisinden başlayarak yurtiçiye veya mülki idaresi düzenlenerek bir valinin emrine verilmiş olan düşman topraklarına kadar uzanan bölge menzil bölgesi olarak belirlenirdi. Böylece Menzil Müfettişlikleri ordunun insan, iaşe, hayvan vb. lojistik her türlü ihtiyacını öncelikle bu bölgeden karşılayarak ordu harekât bölgesine sevk ederlerdi. Orduların menzil sınırları sabit olmayıp orduların harekâtına bağlı olarak kısmen veya tamamen değişebilirdi. Özellikle ordunun geriye çekilmesi veya ileri harekâtı ile menzil sınırlarının değişmesi zorunlu hale gelirdi. Ordu harekât alanı değişmediği halde ordunun ihtiyaçları göz önünde bulundurularak menzil sınırlarında değişiklik yapılabilirdi. Başlangıçta menzil müfettişliklerinin sınırları ile menzil sınırları içinde oluşturulacak hatlar ve menzil bölgesinde kurulacak hizmet birimleri Genelkurmay Başkanlığı (Erkânı Harbiye-i Umumiye) tarafından belirlenirdi. Ancak askeri harekâtın başlamasıyla ordu harekât alanı ile menzil ön hattı arasındaki ara hat Ordu kumandanlığı tarafından belirlenirken menzil bölgesinin yan veya geri sınırlarında yapılacak değişiklikler Menzil Genel Müfettişliğinin uhdesinde bulunurdu. Geniş bilgi için bkz. Yavuz Selim Çeloğlu, Çanakkale Cephesi'nde Askeri Nakliye Hizmetleri: Beşinci Ordu Menzil Teşkilatı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ, 2018, s. 20-23.

9 ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H1, Fih. 1, 1-1a, 1-10a.

10 Menzil sınırlarının dar tutulması bölgedeki kaynakların yetersiz olma ihtimalini doğurduğu gibi sınırların çok geniş olması da menzil hizmetlerinin idari işleyişine gereğinden fazla yük getirebilirdi. Dolayısıyla menzil mıntıklarının çok dar veya geniş tutmamaya özen gösterilirdi. Muzaffer, Harb-i Umumiden Alınan Bazı Malumat ve Tecârübden Seferber Ordularda ve Menzillerde Geri Hidemât Rehberi, s. 38-39.

Hınıs-Kiğı-Tercan ve Bayburt kazalarının idari sınırlarını kapsayan bölge 3. Menzil mıntıkası olarak belirlendi.¹¹

Harita 1. 3. Menzil Mıntıkası Sınırları

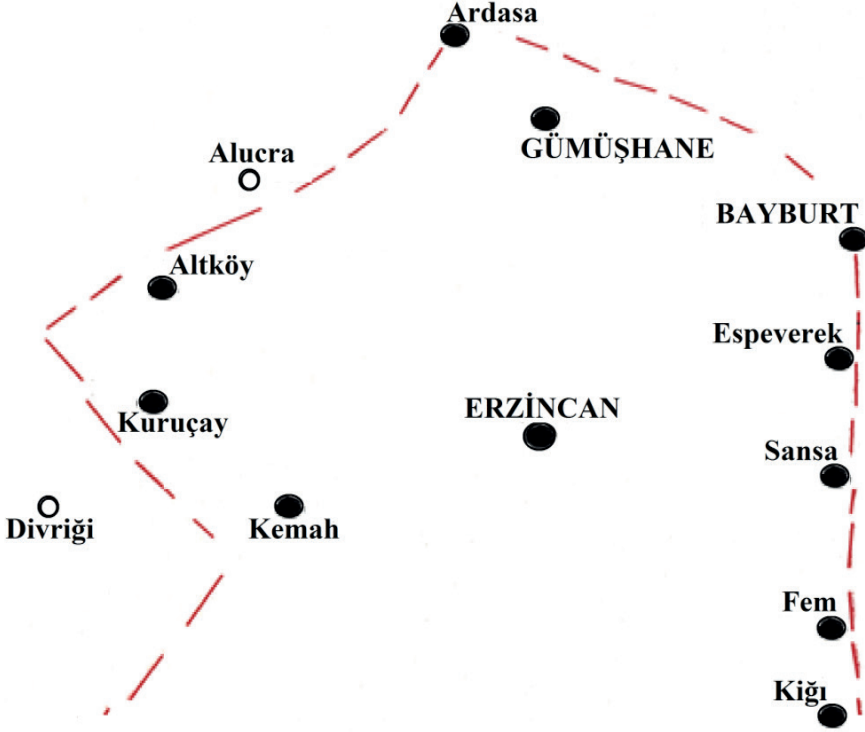
(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 2407, Dos.1, Fih. 3)

16 Şubat 1916'da başlattıkları ileri harekâtı neticesinde Erzurum, Rize, İspir ve Muş'u alan Ruslar, nisan ayında ise Trabzon'u işgal ettiler. Türk ordusunun Bayburt (Kop) hattına çekilmesiyle 3. Menzilin mıntıkası da Ardasa-Gümüşhane-Bayburt-Sansa-Kiğı'dan (dâhil) hattı ile Altköy-Kuruçay-Kemah (dâhil) arasındaki oldukça dar bir bölgede yeniden tertiplendi.¹²

11 ATASE, BDH, Kls. 2407, Dos. 1, Fih. 3; ATASE, BDH, Kls. 1129, Dos. 29, Fih. 10, 10-2; ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H10, Fih. 5-31; ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H11, Fih. 6.

12 ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-3.

Harita 2. 24 Mayıs 1916 Tarihinde 3. Menzil Müntikası Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 13)

16 Temmuz 1916'da Bayburt'un ve 29 Temmuz 1916'da da Erzincan'ın kaybedilmesiyle de 3. Menzil Müfettişliğinin sınırı da Erzincan'ın batısından itibaren yeniden düzenlendi.¹³ Bu yeni düzenleme ile Balcana (Altınçevre), Karul (Boğazköy), Çobanlı, Aşağı Köst (Aşağı Yıldızören) ve Nezgeb (Çiğdemli) batısından başlayarak Ayancık (Sinop), Boyabad, İskilip, Sungurlu, Yozgat, Boğazlıyan ve Ulukışla'yı içine alan bölge 3. Menzil bölgesi olarak belirlendi.¹⁴ Böylece 3. Menzil bölgesi batıda 1. Menzil bölgesi ile güneyde ise 2. ve 4. Menzil bölgeleri ile sınırdaş oldu.¹⁵ (Bkz. Ek 2)

13 1915 Nisanından itibaren Çorlu'da bulunan 2. Ordu'nun Ahmet İzzet Paşa kumandasında dört kolordu halinde tertiplenerek 3. Ordunun güneyinde bulunan Kiğı-Muş-Van Gölü hattına intikal ettirilmesiyle 3. Menzil bölgesinin güneyinde kalan bölge 2. Menzil Müntikası dâhil edildi. Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, X. c., s. 314; Alman Yarbay Guze, Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ndeki Muharebeler, (Yay. Haz. Alev Keskin), Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Ankara, 2007, s. 83.

14 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-52, 1-53, 1-57, 1-67, 1-69.

15 ATASE, BDH, Kls. 1139, Dos. 74, Fih. 11.

2. Menzil Teşkilatının İdari Yapısı ve İşleyişi

Menzil Müfettişliklerinin kuruluşuna karar verildikten sonra menzil karargâhındaki hizmetlerin yürütülmesi amacıyla öncelikle menzil idare heyeti teşekkül ettirilmeye başlandı. Bu amaçla ilk olarak 28 Ağustos 1914 tarihinde 3. Menzil Müfettişliğine vekil olarak tayin edilen Miralay Ahmet Refik Bey¹⁶ ve menzil idaresinde görev alacak heyet İstanbul'dan denizyoluyla Trabzon'a ve buradan da Erzincan'a hareket etti. Büyük oranda 10. Kolordu personelinden de faydalanılarak oluşturulan Menzil İdare Heyeti 2 Eylül 1914 tarihinde Menzil Merkez Karargâhı olarak belirlenen Erzincan'da fiilen göreve başladı.¹⁷

Menzil Merkez Karargâhında ilk olarak 8 şube ile Menzil Posta Müdüriyeti ve Menzil Telgraf Müdüriyeti oluşturuldu. Kaimakam Ali Rıza Bey uhdesinde Birinci Şube, Mülazım-ı evvel Ali Rıza Efendi uhdesinde İkinci Şube, Binbaşı Cemal Efendi uhdesinde Üçüncü Şube, Binbaşı İbrahim Bey uhdesinde Dördüncü Şube, Sertabib Binbaşı Saadeddin Bey uhdesinde Beşinci Şube, Serbaytar Binbaşı Ali Rıza Bey uhdesinde Altıncı Şube, Kolağası Hamdi Bey uhdesinde Yedinci Şube, Yüzbaşı Ahmet Naci Efendi uhdesinde Sekizinci Şube, Fuad Efendi (sivil) uhdesinde Menzil Posta Müdüriyeti, Refet Efendi (sivil) uhdesinde olmak üzere Menzil Telgraf Müdüriyeti teşekkül ettirildi.¹⁸

3. Menzil Merkez Karargâhının teşekkülüyle birlikte menzil bünyesinde görev alacak taşra hizmet birimleri de ihdas edildi. Menzil Müfettişlikleri, sorumluluk bölgelerindeki hizmetlerin yürütülmesini sağlamak amacıyla gerek lojistik kaynaklar gerekse ulaşım açısından önemli görülen mevkiilerde Menzil Nokta Kumandanlıkları oluşturuldu. Her nokta emrine belirli bir bölge tahsis edilir. Bu bölge, Menzil Nokta Kumandanlığı Mıntıkası olarak adlandırılırdı. Nokta Kumandanlıkları Ordunun her türlü lojistik ihtiyacını kendisine ayrılan bölgelerden temin ederek bunları orduya ulaştırmak ve Menzil Noktaları üzerinden gelip geçen nakliye kolları, ordu ve geri hizmet personelinin beslenme, barınma, sağlık, istirahat vb. ihtiyaçları nokta kumandanlıkları vasıtasıyla temin edilirdi. Bu hizmetlerin karşılanabilmesi için

16 3. Menzil Müfettişliği görevine daha sonra Miralay Nihat Bey, Mirliva Ahmet Avni Paşa, Miralay Fuad Ziya Bey, Miralay Muhiddin Bey ve Nurettin Paşa atanmıştır. ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H2, Fih. 2-3, 2-4, 25, ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H6, Fih. 1; ATASE, BDH, Kls. 74, Dos. 376, Fih. 1-85; Kur. Alb. Aziz Samih (İlter), Birinci Dünya Savaşında Kafkas Cephesi Hatıraları, (Yay. Haz: Zekeriya Türkmen-Elmas Çelik), Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2007, s. 9, 31, 98-99.

17 Menzil merkez karargâhı mümkün mertebe ordu karargâhına yakınında tesis edilirdi. Menzil Hidemâti Nizamnamesi, s. 26-27. Muzaffer, Harb-i Umumiden Alınan Bazı Malumat ve Tecarübden Seferber Ordularda ve Menzillerde Geri Hidemât Rehberi, s. 39; ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos.H1, Fih. 1.

18 Ordu içinde Posta ve Telgraf hizmetlerini yürütebilecek donanıma sahip personel bulunmadığından Birinci Dünya Savaşı'nda Menzil Posta ve Telgraf Müdürleri sivillere seçilirdi. ATASE, BDH, Kls. 2817, Dos. 53, Fih. 1, 1-1; Muzaffer, "Harbi Umumide Menzilcilik", s. 413.

Nokta Kumandanlıklarının bünyesinde ambarlar, imalathaneler, aşhane, misafirhane, ecza depoları vb. müesseseler oluşturulurdu.¹⁹

İlk olarak 2 Eylül 1914 tarihinde 9., 10. ve 13. Kolorduların personel ve teçhizat desteğiyle ilk olarak Kaimakam Kadri Bey uhdesinde Trabzon Nokta Kumandanlığı, Kaimakam Kamil Bey uhdesinde Bayburt Nokta Kumandanlığı, Binbaşı Refik Bey uhdesinde Erzincan Nokta Kumandanlığı, Kaimakam Hayri Bey uhdesinde Kelkit Nokta Kumandanlığı olmak üzere 4 Menzil Nokta Kumandanlığı teşkil edildi.²⁰ Bununla birlikte Kelkit’de 1 Menzil Araba ve Bargir Deposu, 5’i Erzincan’da ve 5’i de Kelkit’de olmak üzere 10 Menzil Nakliye Kolu, 1’i Erzincan’da ve 1’i de Kelkit’de olmak üzere 2 menzil ambar heyeti, Trabzon’da 1 İskele Kumandanlığı, Erzincan’da 1 Seyyar Jandarma Taburu, Trabzon’da 1 Hamal Bölüğü ile 1 Kayıkçı Bölüğü teşkil edildi.²¹

Kısa süre içinde menzil nokta kumandanlıklarının sayıları arttırıldığı gibi sorumluluk bölgeleri de yeniden düzenlendi. Böylece Trabzon’dan Gümüşhane’ye kadar olan hat, Ferik Neşet Paşa kumandasında Trabzon Nokta Kumandanlığı, Gümüşhane’den Bayburt’a kadar olan hat Kaimakam Bekir Sadık Bey kumandasında Gümüşhane Nokta Kumandanlığı, Bayburt’tan Kop’a kadar olan hat Kaimakam Kamil Bey kumandasında Bayburt Nokta Kumandanlığı, Kop’tan Erzurum’a kadar olan hat Yüzbaşı Ahmet Nutki Bey kumandasında Kop Nokta Kumandanlığı, Aşkale’den Erzurum’a kadar olan hat ise Kaimakam Abdurrahman Bey kumandasında Aşkale Nokta Kumandanlığı, Erzincan’dan Tercan’a kadar olan hat, Kaimakam Mehmed Bey kumandasında Erzincan Nokta Kumandanlığı, Tercan’dan Erzurum hattına kadar olan hat ise Kaimakam Salim Bey kumandasında Tercan Nokta Kumandanlığı, Hınıs’tan Hasankale’ye olan hat Kaimakam Şükrü Bey kumandasında Hınıs Nokta Kumandanlığı, Hasankale’den Erzurum’a kadar olan hat Kaimakam Tevfik Bey kumandasında Hasankale Nokta Kumandanlığı, Tortum’dan Erzurum arasındaki hat üzerinde ise Binbaşı Mehmet Arif Bey kumandasında Tortum Nokta Kumandanlığı teşkil edildi.²²

Zamanla bu Nokta Kumandanlıklarının sayısı daha arttırılarak 14’e çıkarıldı. Daha sonra Erzurum, Trabzon, Bayburt, Hınıs, Hasankale (Pasinler), Aşkale, Kop, Bitlis, Siirt, Cizre, Diyarbakır, Musul, Palu, Eğin, Erzincan, Mamahatun (Tercan), Sivas,

---

19 Menzil Nokta Kumandanlıkları kendi aralarında Birinci ve İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak ayrılırdı. Bünyesinde daha fazla hizmet birimi ve müessese bulunan Nokta Kumandanlıkları, Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak belirlenirdi. Menzil Müessesatı Hakkında Tarifât, s. 4-5; Muzaffer, Harb-i Umumiden Alınan Bazı Malumat ve Tecarübden Seferber Ordularda ve Menzillerde Geri Hidemat Rehberi, s. 45, 56.

20 ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H1, Fih. 1, 1-1.

21 ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H1, Fih. 1- 1.

22 ATASE, BDH, Kls. 2817, Dos. 53, Fih. 1-2.

Karahisar (Şebinkarahisar) ve Gümüşhane gibi Menzil sınırları içinde yer alan hemen hemen her yerleşim noktasında bir Menzil Nokta Kumandanlığı oluşturuldu.²³

Rusların ileri hareketi neticesinde 3. Ordunun Kemah Boğazı-Çardaklı-Harşit Deresi batısına çekilmesiyle 3. Menzil görev sahası yeniden düzenlendi. Özellikle 1916 yılı sonlarına doğru Ruslarla gayri resmi bir çatışmazlık döneminin başlamasıyla menzil müfettişliği bu yeni hizmet sahasında yeniden teşkilatlanmaya başladı. Öncelikle Erzurum'un kaybedilmesiyle Erzincan'a alınan Menzil Merkez Karargâhı buradan da Suşehri'ne nakledildi.²⁴ Bununla birlikte önemli Ulukışla, Kayseri, Kangal, Divriği, Nezgeb, Zara, Sivas, Amasya, Merzifon, Havza, Niksar, Reşadiye, Ordu, Samsun ve Sinop başta olmak üzere birçok mevkide Menzil Nokta Kumandanlıkları oluşturuldu.²⁵

Menzil Nokta Kumandanlıklarından tasarruf etmek amacıyla Menzil Noktaları arasında bir günlük yürüyüş mesafesinde Menzil Konakları oluşturuldu.²⁶ Menzil Nokta Kumandanlıklarının küçük bir numunesini teşkil eden bu konaklarda, nakliye kolları başta olmak üzere konaklara ulaşanların günlük beslenme ve barınma ihtiyacı giderilirdi. Bir Konak Kumandanı tarafından idare edilen bu Konaklar, kendisine en yakın Nokta Kumandanlığına bağlı olarak faaliyetlerini yürütürdü.²⁷

Menzil bünyesinde Konak ve Nokta Kumandanlıklarının sayılarının artmasıyla, Hat Kumandanlıkları oluşturularak belirli hatlar üzerinde yer alan Konak ve Nokta Kumandanlıklar bu Hat Kumandanlıklarının emrine verildi. Böylece Noktalar üzerindeki hizmetler tek elden daha etkin şekilde yürütülmesi sağlandı.²⁸ Bu amaçla Şarkışla-Kangal-Divriği-Ümraniye hattı üzerinde yer alan Nokta ve Konaklar Kumandanlıkları merkezi Kangal'da bulunan Birinci Menzil Hat Kumandanlığı emrine; Zara-Ümraniye-Altköy, Zara-Suşehri-Altköy hattı ile Suşehri-Karayakup hatları merkezi Zara'da bulunan İkinci Menzil Hat Kumandanlığı emrine; Kavak-Havza-Merzifon, Amasya-Tokat-Niksar-Reşadiye-Koyulhisar-Karahisar-Alucra

23 ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H10, Fih. 5-53; Tevfik Salim (Mütetkaid Doktor Tümg.), "Büyük Harpte Kafkas Cephesindeki Sıhhi Vaziyete Dair Bir Tetkik", Askeri Mecmuası, s. 489.

24 ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-17, 1-25; Fevzi Çakmak (Mareşal), Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesi, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 2005, s. 306.

25 Menzil Noktaları birbirlerine yaklaşık birer günlük mesafede (20-30 km) tesis edilirdi. Menzil Hududu Hidemâti Hakkında Talimat, s. 2-3. ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69.

26 Menzil noktalarının birbirine 20-30 km. uzaklıkta bulunurdu. 3. Menzil Bünyesinde yer alan bazı Konak ve Nokta Kumandanlıkları ile bunlar arasındaki mesafe Ek. 3'te verilmiştir. ATASE Arşivi, BDH, Kls. 1135, Dos. 57, Fih. 4-3, 4-4, 4-5, 4-6; Menzil Hududu Hidemâti Hakkında Talimat, s. 2-3.

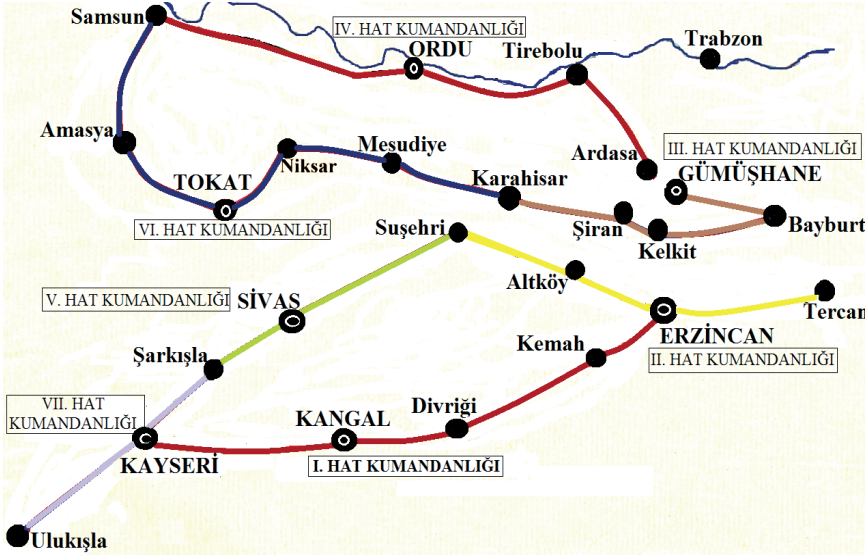
27 Muzaffer, Harb-i Umumiden Alınan Bazı Malumat ve Tecarübden Seferber Ordularda ve Menzillerde Geri Hidemât Rehberi, s. 48; Yusuf Alp mansû, "Birinci Dünya Savaşı Öncesi Menzil Teşkilatı ve İdari Faaliyetlerin Yürütülmesi Esasları", Askerî Tarih Bülteni Dergisi, C. 10, S. 19, Ağustos 1985, Gnkur. Basımevi, Ankara, 1985, s. 2.

28 Menzil bölgesinde yer alan önemli ulaşım yolları üzerinde hizmetlerin kolayca yürütülmesi amacıyla hat kumandanlıkları ihdas edilirdi. Geniş bilgi için bkz. Y. Selim Çeloğlu, a.g.e., s. 51.

hattı, Koyulhisar-Suşehri, Mesudiye-Koyulhisar hattı ile Zile-Tokat hattı merkezi Tokat'ta bulunan Üçüncü Hat Kumandanlığı emrine; Samsun-Kavak, Samsun-Çarşamba-Terme-Ünye-Fatsa-Ordu-Giresun hattı ile Giresun-Karahisar ve Ordu-Mesudiye hatları merkezi Ordu'da bulunan Dördüncü Hat Kumandanlığı emrine; Şarkışla-Sivas-Yenihan hattı ile Sivas-Zara hattı ise merkezi Sivas'ta bulunan Beşinci Menzil hat kumandanlığı emrine verildi.²⁹

Bu Hat Kumandanlıklarının sayıları zamanla yediye çıkarıldı. Bu yeni düzenleme göre göre; Kayseri-Kangal-Divriği-Kemah-Erzincan merkezi Kangal'da bulunan Birinci Menzil Hat Kumandanlığı emrine, Suşehri-Altköy-Erzincan-Tercan merkezi Erzincan'da bulunan İkinci Menzil Hat kumandanlığı emrine, Karahisar-Şiran-Kelkit-Bayburt-Gümüşhane merkezi Gümüşhane'de bulunan Üçüncü Menzil Hat kumandanlığı emrine, Samsun-Ordu-Giresun-Tirebolu-Ardasa hattı merkezi Ordu'da bulunan Dördüncü Menzil Hat Kumandanlığı emrine, Şarkışla-Sivas-Suşehri hattı merkezi Sivas'ta bulunan Beşinci Menzil Hat Kumandanlığı emrine, Samsun-Amasya-Tokat-Niksar-Mesudiye-Karahisar hattı merkezi Tokat'ta bulunan Altıncı Menzil Hat Kumandanlığı emrine ve Ulukışla-Kayseri-Şarkışla hattı ise merkezi Kayseri'de bulunan Yedinci Menzil Hat Kumandanlığı emrine verildi.³⁰

Harita 3: Menzil Hat Kumandanlıkları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-11.)

29 ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-17; 1-21.

30 ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-11.

Hat kumandanlıklarının bünyesinde bulunan hizmet birimlerinin sayılarının her geçen gün artmasıyla Menzil Hat Kumandanlıkları, Menzil Mıntıka Müfettişliklerine dönüştürüldü.³¹ Böylece merkezi Kangal'da bulunan Birinci Menzil Mıntıka Müfettişliği, Sivas'ta, İkinci Menzil Mıntıka Müfettişliği, Niksar'da Üçüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği, Ordu'da Dördüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği, Amasya'da Altıncı Menzil Mıntıka Müfettişliği ve Kayseri'de Yedinci Menzil Mıntıka Müfettişliği olmak üzere 6 Menzil Mıntıka Müfettişliği teşkil edildi.³²

Everek (Develi, Tomarza, Aziziye (Pınarbaşı), Borandere, Karakuyu, Yarhisar, Mancılık, Kangal, Kabakçevliği, Höbek, Kırkgöz, Sincan, Ziniski (Akmeşe), Divriği, Tuğut (Ağılıcık), Zımara (Altıntaş), Tepte (Çilesiz), Nezgeb (Çiğdemli) üzerinden Vasili'ye (Boğaziçi) ulaşan menzil hattı Kaimakam Tevfik Bey uhdesindeki Birinci Menzil Mıntıka Müfettişliği emrine verildi. Bu ana Menzil hattını güneye ve kuzeye bağlayan râli yollar da mevcuttu. Nitekim Mancılık-Gürün-Darende yolu, Kangal-Alacahan ve Hekimhan yolu ile Tuğut-Eğün (Kemaliye) yolu Mıntıka Müfettişliğinin ana ikmal yolunu güneye bağladığı gibi Kangal'ı kuzeyde bulunan İkinci Menzil Hattını birbirine bağlayan Deliktaş ve Cedid-i Karahisar (Yeni Karahisar) ile Sincan-Zara menzil yolunun bir bölümü Birinci Menzil Mıntıkasının sınırları içinde bulunurdu.³³

Harita 4: Birinci Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

Birinci Menzil Mıntıka Müfettişliği bünyesinde Everek, Aziziye, Kangal, Divriği ve Nezgeb'de Nokta kumandanlıkları³⁴ oluşturulurken Tomarza, Borandere,

31 Menzil bölgesinin genişlemesi ve menzile ait hizmetlerin çoğalması üzerine hizmetlerin daha hızlı ve kolay yürütülebilmesi için Menzil Mıntıka Müfettişlikleri teşkil edildi. Menzil Müfettişliklerinin adeta küçük bir numunesi şeklinde teşkil edilirdi. Menzil Müessesâtı Hakkında Târifat, s. 7.

32 3. Menzil bölgesi ve Menzil Mıntıka Müfettişliklerinin sınırlarını gösteren harita için bkz Ek. 1. ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-25, 1-27; ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-65.

33 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69.

34 Kangal ve Divriği'de Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf

Karakuyu, Yarhisar, Mancılık, Deliktaş, Y. Karahisar, Darende, Gürün, Alacahan, Kabakçevliği, Höbek, Kırkgöz, Sincan, Ziniski, Tuğut, Zımara ve Tepte'de Konak Kumandanlıkları teşkil edilmişti. Menzil hizmetlerini yürütülmesi amacıyla gerek Nokta gerekse Konak Kumandanlıkları bünyesinde çeşitli müesseseler teşkil edilmişti. Birinci Mıntıka Müfettişliği bünyesinde yer alan bu müesseseler ve buldukları mevkiiler tabloda verilmiştir.³⁵

Tablo 1. Birinci Mıntıka Müfettişliği Bünyesinde Bulunan Müesseseler

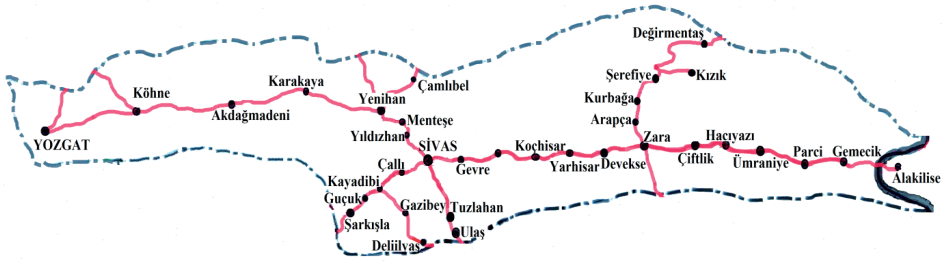
BİRİNCİ MENZİL MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ Menzil Mıntıka Müfettişi: Piyade Kaimakamı Tevkif Bey Menzil Mıntıka Merkezi: Kangal	
Nokta Kumandanlıkları	Kangal, Divriği, Develi, Aziziye, Nezgeb
Konak Kumandanlıkları	Tepte, Zımara, Tuğut, Ziniski, Sincan, Kırkgöz, Kabakçevliği, Alacahan, Deliktaş, Aşağıborandere, Karakuyu, Yarhisar, Mancılık, Cedidkarahisar, Höbek, Tepteköy
Erzak Ambarları	Aziziye, Kangal, Divriği, Nezgeb, Tomarza, Develi, Gürün, Darende
Cephane Ambarları	Kangal, Divriği, Nezgeb
İhtiyat Ambarı	Divriği
Mevaşi (Koyun)Deposu	Develi (Everek)
Menzil Hastanesi	Divriği (250 yataklı)
Tahhine Müfrezesi	Divriği
Sıhhiye İstasyonları	Develi, Yenikarahisar, Kangal, Alacahan, Deliktaş Kabakçevliği, Kırkgöz, Sincan, Ziniski, Tuğut, Zımara, Tepte, Nezgeb, Deliktaş, Höbek
Demir ve Nalburhane	Demirhane: Kangal Nalburhane: Kangal, Divriği
Müddehiri Umumiye	Kangal

Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdir.

35 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-69, 1-72.

Erkân-ı Harp Binbaşısı Cemal Bey uhdesinde Sivas'ta³⁶ teşkil edilen İkinci Menzil Mıntıka Müfettişliği ise Şarkışla'dan başlayarak Guçuk (Güçük), Kayadibi, Çallı, Sivas, Gevre (Durulmuş), Koçhisar (Hafik), Yarhisar, Devekse (Ekinli), Zara, Çiftlik, Hacıyazı, Ümraniye, Parci (Toklucak), Gemecik, Alakilise (Akarsu) ve Altköy'e ulaşan ana ikmal hattını kapsıyordu. Bununla birlikte Sivas'tan itibaren Sükutluhan, Yıldızhan, Menteşe, Yenihan (Yıldızeli), Karakaya, Akdağmadeni, Köhne (Sorgun) ve Yozgat'a uzanan menzil hattı da bu Mıntıka Müfettişliğinin sınırları içinde yer alıyordu. Bu ana ikmal hattını güneyde yer alan Birinci Mıntıka Müfettişliğine bağlayan Kayadibi-Gazibey-Deliilyas menzil hattı ile Sivas-Tuzlahan-Ulaş ve Zara-Sincan yolunun bir bölümü bu mıntıka müfettişliğinin sınırları içinde bulunuyordu. Ayrıca Menzil ana ikmal hattını kuzeyde bulunan Üçüncü Mıntıka Müfettişliğine bağlayan Zara-Suşehri ve Sivas-Yıldızeli-Tokat hattı da yine bu Mıntıka Müfettişliğinin sorumluluğu altında bulunurdu.³⁷

Harita 5. İkinci Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

İkinci Mıntıka Müfettişliği bünyesinde Şarkışla, Sivas, Zara, Koçhisar, Şerefiye (Karşıyaka), Ümraniye (İmranlı), Gemecik, Akdağmadeni ve Yenihan'da Nokta Kumandanlıkları oluşturulurken³⁸. Karakaya, Kayadibi, Menteşe, Yozgat, Deliilyas, Ulaş, Yarhisar ve Hacıyazı, Kurbağa, Değirmentaş'da da Konak Kumandanlıkları teşkil edilmişti. Bu Konak ve Nokta Kumandanlıkları bünyesinde birçok müessese oluşturuldu. İkinci Mıntıka Kumandanlığı bünyesinde teşkil edilen müesseseler ve buldukları mevkiiler tabloda verilmiştir.³⁹

36 İkinci Mıntıka Müfettişliğini merkez karargâhu daha sonraları Zara'ya nakledilmiştir. ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-52.

37 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-69.

38 Sivas ve Zara Nokta Kumandanlıkları Birinci Sınıf Nokta Kumandanlığı diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdi.

39 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

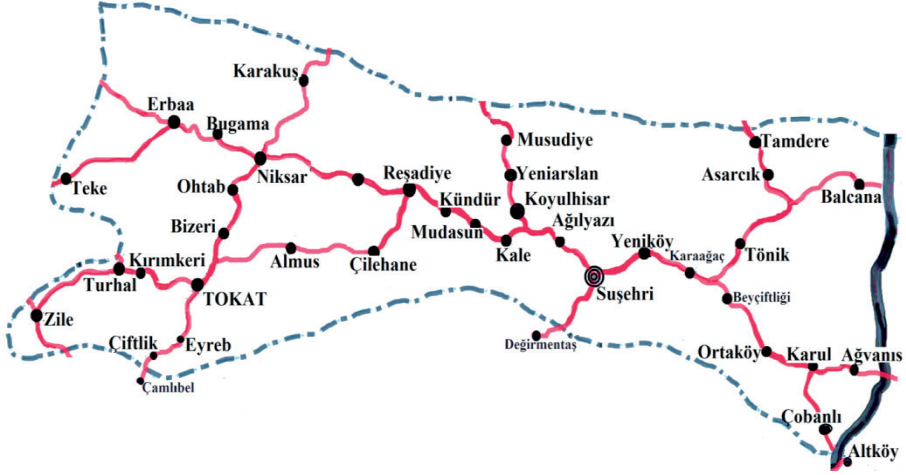
Tablo 2. İkinci Mıntıka Müfettişliği Binyesinde Bulunan Müesseseler

İKİNCİ MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ Menzil Mıntıka Müfettişi: Erkân-ı Harp Binbaşısı Cemal Bey Menzil Mıntıka Merkezi: Sivas	
Nokta Kumandanlıkları	Şarkışla, Sivas, Zara, Koçhisar, Şerefiye, Ümraniye, Gemecik, Akdağmadeni, Yenihan
Konak Kumandanlıkları	Karakaya, Kayadibi, Menteşe, Yozgat, Deliilyas, Ulaş, Yarhisar ve Hacıyazı, Kurbağa, Değirmentaş
Erzak Ambarları	Ümraniye, Zara, Şarkışla, Kayadibi, Sivas, Yenihan, Akdağmadeni
Teçhizat Ambarı	Ümraniye, Zara, Sivas, Şarkışla
Cephane Ambarı	Şarkışla, Ümraniye, Zara, Sivas, Şerefiye
Menzil Hastaneleri	Sivas, Koçhisar, Ümraniye, Şarkışla, Zara, Koçhisar (Toplam 5.700 yataklı)
Hayvan Hastanesi	Akdağmadeni
Sihhiye İstasyonları	Gemecik, Hacıyazı, Paçi (Toklucak), Çiftlik, Devekse, Arapça, Yarhisar, Gevre, Söğütlühan, Yıldızhan, Yenihan, Deliilyas, Guçuk, Gazibey, Kayadibi, Çallı, Tuzlahan
Müddehir Ambarı	Sivas
Tahniye Müfrezeleri	Zara, Sivas
Ekmeççi Müfrezesi	Ümraniye, Sivas
Araba Tamirhanesi	Zara, Sivas
Tüfek Tamirhanesi	Kızık (2 adet)
Demirhane	Zara, Sivas
Nalburhane	Zara, Sivas
Mevaşi (Koyun)Deposu	Şarkışla, Hacıyazı
Balıkçı Müfrezesi	Koçhisar
Kömür Madeni	Ulaş
Balıkçı Müfrezesi	Fazlı

Binbaşı Fehmi Bey uhdesinde olarak Şebinkarahisar'da teşkil edilen 3. Menzil Mıntıka Müfettişliği Balcana, Ağvanis ve Altköy'den başlayarak Erbaa, Teke, Turhal ve Zile arasında kalan bölgeyi kapsıyordu.⁴⁰

40 Koyulhisar ve Reşadiye'de 3. Menzil Mıntıka Müfettişliğinin merkez karargâhı olarak kullanılmıştır. ATA-SE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-52, 1-53, 1-69.

Harita 6: Üçüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

3. Menzil Mıntıka Müfettişliği bünyesinde ise Karahisar (Şebinkarahisar), Suşehri⁴¹, Niksar, Tokat, Erbaa, Turhal, Zile, Reşadiye, Çilehane, Mesudiye, Koyulhisar, Karaağaç, Tamdere, Balcana, Kazalapa, Fazlı, Ohtab, Almus, Çiftlik, Kırımkeri ve Bugama'da Nokta Kumandanlıkları teşkil edilmişti⁴². Ayrıca Belevi, Bugama, Kırımkeri, Ohtab, Bizeri, Fazlı, Kündür, Yeniarslan, Ağilyazı, Asarcık, Çobanlı, Ortaköy, Tamdere, Tönük, Ortaköy, Kala-i Zir ve Müdasun'da ise Konak Kumandanlıkları ihdas edilmişti.⁴³

Üçüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği bünyesinde teşkil edilen müesseseler ve buldukları mevkiiler tabloda verilmiştir.⁴⁴

41 3. Menzil Müfettişliğinin merkez karargâhı Suşehri'nde bulunuyordu.

42 Şebinkarahisar, Suşehri, Reşadiye, Niksar ve Tokat'ta Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdi.

43 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-52, 1-53, 1-69.

44 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-52, 1-53, 1-69.

Tablo 3: Üçüncü Mıntıka Müfettişliği Bünyesinde Bulunan Müesseseler

ÜÇÜNCÜ MENZİL MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ Menzil Mıntıka Müfettişi: Topçu Binbaşısı Fehmi Bey Menzil Mıntıka Merkezi: Koyulhisar	
Nokta Kumandanlığı	Karahisar (Şebinkarahisar), Niksar, Tokat, Erbaa, Turhal, Reşadiye, Çilehane, Mesudiye, Koyulhisar, Karaağaç, Tamdere, Balcana, Kazalapa, Fazlı, Ohtab, Almus, Çiftlik, Kırımkeri, Bugama
Konaklar	Tamdere, Tönük, Ortaköy, Kala-i zir, Mudasun, Belevi, Bugama, Kırımkeri, Ohtab, Bizeri, Fazlı, Kündür, Yeniarslan, Ağilyazı, Asarcık, Çobanlı, Ortaköy
Erzak Ambarları	Balcana, Tamdere, Karahisar, Asarcık, Karaağaç, Koyulhisar, Kala-i Zir, Mesudiye, Mudasun
Müddehir Ambarları	Tokat, Suşehri
Teçhizat Ambarları	Karahisar, Koyulhisar, Mesudiye, Niksar, Tokat
Cephane Ambarları	Suşehri, Karahisar (Şebinkarahisar), Könük
Menzil Hastaneleri	Suşehri, Koyulhisar, Mesudiye, Tokat, Niksar, Erbaa, Karahisar (Şebinkarahisar), Yeniköy (Toplam 3.850 yataklı)
Sıhhiye İstasyonları	Zile, Turhal, Kırımkeri, Bugama, Ohtab, Bizeri, Eyreb, Çiftlik, Kazalapa, Fazlı, Reşadiye, Balcana, Ağilyazı, Kala-i Zir, Mudasun, Kündür
Sıhhiye Depo Taburu	Tokat
Tahniye İdaresi	Ş. Karahisar, Suşehri, Tokat, Niksar
Ekmekçi Müfrezesi	Ş. Karahisar
Demirhane ve Nalburhane	Nalburhane: Tokat, Suşehri, Zile, Koyulhisar Demirhane: Suşehri, Niksar, Tokat, Zile, Koyulhisar
Debbağhane	Ş. Karahisar
Araba Bargir Deposu	Suşehri
Araba Tamirhanesi	Tokat
Balıkçı Müfrezesi	Niksar
Mevaşi (Koyun) Deposu	Mesudiye

Erkân-ı Harp Binbaşısı Ali Rıza Bey uhdesinde Ordu'da teşkil edilen Dördüncü Mıntıka Müfettişliği ise Giresun'un (Espiye) batısında başlayarak Sinop'a (Ayancık) kadar uzanan bölgeyi kapsıyordu.⁴⁵

Harita 7: Dördüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

Dördüncü Mıntıka Müfettişliği bünyesinde Samsun, Sinop, Ordu, Giresun, Terme, Bafra ve Ünye gibi önemli merkezlerde Nokta Kumandanlıkları⁴⁶ oluşturulduğu gibi Kulakkaya, Piraziz, Ulubey, Habsamana, Vona (Perşembe), Fatsa, Karakuş, Çarşamba, Üçanlar, Kavak, Alaçam, Ayancık, Çakallı, Gerze, Alaçam, Kavak, Fatsa, Tekkiraz, Ulubey, Habsamana gibi mevkilerde Konak Kumandanlıkları teşkil edilmişti.⁴⁷

Dördüncü Menzil Mıntıka Müfettişliği bünyesinde yer alan müesseseler ve buldukları mevkiler tabloda verilmiştir.⁴⁸

45 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-52, 1-53, 1-69.

46 Ordu, Samsun ve Sinop'ta Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdi.

47 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

48 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-52, 1-53, 1-69.

Tablo 4: Dördüncü Mıntıka Müfettişliği Bünyesinde Bulunan Müesseseler

DÖRDÜNCÜ MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ Menzil Mıntıka Müfettişi: Erkân-ı Harp Binbaşısı Ali Rıza Bey Menzil Mıntıka Merkezi: Ordu	
Nokta Kumandanlıkları	Samsun, Sinop, Ordu, Giresun, Terme, Bafra, Ünye
Konak Kumandanlıkları	Ayancık, Çakallı, Gerze, Alaçam, Kavak, Fatsa, Tekkiraz, Uubey, Hapsamana, Kulakkaya, Piraziz, Ulubey, Hapsamana (Gölköy), Vona (Perşembe), Fatsa, Karakuş, Çarşamba, Üçanlar, Kavak, Çakallı, Alaçam
Erzak Ambarları	Giresun, Sinop, Alaçam, Bafra, Samsun, Konak, Çarşamba, Terme, Ünye, Tekkiraz, Karakuş, Ordu, Ulubey, Hapsamana, Kulakkaya, Espiye
Teçhizat Ambarları	Samsun, Giresun, Ordu
Cephane Ambarları	Giresun, Kulakkaya, Ordu
Menzil Hastaneleri	Samsun, Bafra, Sinop, Çarşamba, Ünye, Fatsa, Ordu, Giresun (Toplam 2.400 yataklı)
Sıhhiye İstasyonları	Gerze, Üçanlar, Kavak, Çetinhanları, Terme, Bolaman, Vona, Ebulhayr, Ulubey, Hapsamana, Piraziz, Bulancak, Daşhan, Kulakkaya, İkisü, Yolağzı
Tahniye İdaresi	Giresun, Ordu ve Samsun
Demirhane ve Nalburhane	Demirhane: Kulakkaya, Hapsamana, Samsun Nalburhane: Giresun, Ordu
Sanayi Takımı	Samsun, Ordu ve Giresun
İskele Kumandanlığı	Giresun, Ordu, Ünye, Terme, Samsun ve Sinop
Kayık	Giresun, Ordu, Ünye, Samsun ve Sinop
Balıkçı Müfrezesi	Sinop, Bafra, Samsun, Terme, Ünye, Fatsa, Vona, Ordu, Giresun
Sabunhane	Samsun
Debbağhane	Giresun, Ordu, Sinop

Piyade Kaimakamı Pertev Bey uhdesinde Amasya'da teşkil edilen Altıncı Menzil Mıntıka Müfettişliği ise Üçüncü Mıntıka Müfettişliğinin gerisinde bulunan Ladik-Amasya (dahil) hattında başlayarak Boyabad, Osmancık, İskilip ve Sungurlu'yu kapsayan bölge Altıncı Mıntıka Müfettişliğinin sınırlarını oluşturuyordu.⁴⁹

Harita 8: 6. Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

Altıncı Menzil Mıntıka Müfettişliği bünyesinde Merzifon, Havza, Zile, Vezirköprü, Osmancık, Mecitözü, Çorum ve Boyabad'da Menzil Noktaları Kumandanlıkları oluşturulduğu gibi İskilip, Ladik, Gümüşhacıköy, Zara, Düvenci, Güllüce, Eraslan, Alevi, Zana (Çiğdemlik), Zigala (Aydınca), Bekirçavuşhanı, Alıcık ve Gümüşhacıköy'de de Menzil Konak Kumandanlıkları oluşturulmuştu.⁵⁰

49 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

50 Amasya, Merzifon ve Havza'da Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdi.

Altıncı Mıntıka Müfettişliği bünyesinde yer alan müesseseler ve buldukları mevkiler tabloda verilmiştir.⁵¹

Tablo 5. Altıncı Mıntıka Müfettişliği Bünyesinde Bulunan Müesseseler

ALTINCI MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ	
Menzil Mıntıka Müfettişi: Piyade Kaimakamı Pertev Bey	
Menzil Mıntıka Merkezi: Amasya	
Nokta Kumandanlıkları	Amasya, Merzifon, Havza, Zile, Vezirköprü, Osmancık, Mecitözü, Çorum, Boyabad
Konak Kumandanlıkları	İskilip, Ladik, Gümüşhacıköy, Zara, Düvenci, Güllüce, Eraslan, Alevi, Zana (Çiğdemlik), Zigala (Aydınca), Bekirçavuşhanı, Alıcık, Gümüşhacıköy
Erzak Ambarları	Amasya, Havza, Merzifon, Gümüşhacıköy, Mecitözü, Osmancık, Havza, Vezirköprü, Ladik, Boyabad
Teçhizat Ambarı	Amasya
Menzil Hastaneleri	Amasya, Merzifon, Çorum (Toplam 6.000 yataklı)
Sıhhiye İstasyonları	Çengelhan (Çengelkayı), Ezinepazar, Sevincer, Eraslan, Havza, Alıcık, Alevi, Düvenci
Tahniye İdaresi	Amasya, Çorum, Merzifon, Havza
Araba Tamirhanesi	Amasya
Demirhane ve Nalburhane	Demirhane: Amasya, (2 Adet) Nalburhane: Amasya, (2 Adet)
Sabunhane	Amasya

Piyade Kaimakamı Bedi Bey uhdesinde Kayseri olmak üzere teşkil edilen Yedinci Mıntıka Müfettişliği ise Ulukışla'dan başlayarak Niğde, Kayseri ve Şarkışla'ya uzanan menzil hattını kapsıyordu.⁵²

51 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

52 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

Harita 9: 7. Menzil Mıntıka Müfettişliği Sınırları

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69)

Yedinci Mıntıka Müfettişliği bünyesinde Kayseri, Ulukışla, Boğazlıyan, İncesu, Gemerek, Sultanhanı ve Niğde'de Nokta Kumandanlıkları teşkil edildiği gibi Develikarahisar, Bünyan, Barsama Araplı, Kolsuz, Kilisehisar, Semendire, Mucur ve Avanos'ta Menzil Konakları oluşturuldu.⁵³

Yedinci Menzil Mıntıkası bünyesinde bulunan müesseseler ve bu müesseselerin buldukları mevkiiler tabloda verilmiştir.⁵⁴

53 Ulukışla ve Kayseri'de Birinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları diğer Nokta Kumandanlıkları ise İkinci Sınıf Nokta Kumandanlıkları olarak teşkil edilmişlerdi. ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

54 ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-72.

Tablo 6: Yedinci Mıntıka Müfettişliği Bünyesinde Bulunan Müesseseler

YEDİNCİ MINTIKA MÜFETTİŞLİĞİ Menzil Mıntıka Müfettişi: Piyade Binbaşısı Bedi Bey Menzil Mıntıka Merkezi: Kayseri	
Nokta Kumandanlıkları	Kayseri, Ulukışla, Gemerek, Boğazlıyan, İncesu, Niğde, Sultanhanı
Konak Kumandanlıkları	Develikarahisar, Bünyan, Barsama Araplı, Kolsuz, Kilisehisar, Semendire, Develikarahisar, Mucur, Avanos, Barsama
Erzak Depoları	Boğazlıyan, Gemerek, Bünyan, Kayseri, Yazıçepni, Ulukışla, Niğde, İncesu, Sultanhanı
Cephane Ambarları	Gemerek, Kayseri, İncesu, Niğde, Ulukışla
Teçhizat Ambarları	Kayseri, Gemerek, Ulukışla, Niğde, Develikarahisar
Ecza-i Baytariye Müddehisi	Kayseri
Menzil Hastaneleri	Kayseri, İncesu, Gemerek, Ulukışla (Toplam 6.040 yataklı)
Sıhhiye İstasyonları	Ulukışla, Kolsuz, Kilisehisar, Niğde, Semendire, Araplı, Develikarahisar, Yuvaşhan, Boğazköprü, Kayseri, Sultanhan, Sarioğlan, Gemerek, Karagöl
Demirhane ve Nalburhane	Demirhane: Gemerek, Kayseri Nalburhane: Kayseri, Gemerek, Develikarahisar, Niğde, Ulukışla
Otomobil Tamirhanesi	Kayseri
Araba Tamirhanesi	Kayseri

Başlangıçta 3. Menzil Müfettişliğinin teşkilatlanması oldukça zayıf ve yetersizdi. Bu bakımdan 3. Ordu lojistik açıdan yeterince desteklenemedi.⁵⁵ Türk ordusunun Ruslar karşısında tutunamayıp sürekli geri çekilmesine bağlı olarak Menzil Müfettişliğinin görev sahası ve teşkilat yapısının her defasında yeniden oluşturulmaya çalışıldı. Bu oynak hareket planı içinde Menzil teşkilatının her defasında farklı mevkilerde yeni yapılanmaya gitmesi teşkilatın faaliyetlerini olumsuz etkiliyordu. Bununla birlikte devletin asker temin etmekte zorlandığı bir dönemde, büyük bir insan kitlesinin geri hizmetlerde istihdam edilmesi, bu teşkilatın önemini kavrayamamış bazı ordu

55 Sarıkamış hareketini yürütmek üzere Erzurum'a gelen Enver Paşa, menzil hizmetlerindeki yeterince yürütülemediğine şahit olmuş ve Menzil Müfettişi Miralay Refik Bey'i maaşsız olarak emekliye sevk ederek cezalandırmıştır. Aziz Samih (İlter), a.g.e., s. 8-9.

kumandanlarınca ciddi eleştirilere maruz kaldı.⁵⁶ Menzil teşkilatının öneminin üst düzey ordu mensuplarınca dahi tam olarak anlaşılabilmesi bu teşkilatın hangi zorlu şartlarda hizmet etmeye çalıştığını göstermektedir.⁵⁷

1915 yılından itibaren daha etkin ve faal bir Menzil Müfettişliği oluşturmak amacıyla menzil bünyesinde yer alan müesseseler ile menzil hizmetinde istihdam edilen personelin sayısı hızla arttırıldı⁵⁸. Özellikle 1916 yılı sonlarından itibaren cephede gayri resmi bir çatışmazlık halinin doğması ile 3. Menzil Müfettişliği, bünyesindeki müesseselerin sayısını hızlı arttırarak ordu gerisinde geniş bir ağ oluşturmayı başardı.⁵⁹ Böylece menzil hizmetleri çok daha etkin şekilde yürütülmeye başlandı.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesinin savunulmasını üstlenen 3. Ordunun her türlü lojistik ve bütünleme faaliyetlerini karşılamak üzere 3. Menzil Müfettişliği teşkil edildi. Ancak bu teşkilatın harp süresince başarılı bir sınav verdiğini söylemek mümkün değildir. Menzil teşkilatının bu başarısızlığında ülkenin içinde bulunduğu mali ve iktisadi bunalımın etkisi yadsınamaz. Zira barış dönemlerinde dahi kendi kendine yetmeyen bir ülkenin savaş şartlarında yalnızca kendi olanaklarıyla ordusunun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi olanaksızdır.

Bununla birlikte ülkedeki ulaşım yol ve araçlarının durumu da Menzil teşkilatının faaliyetlerini olumsuz etkiledi. 3. Ordu bölgesinin demiryolu nakliyatından mahrum olması ve Rusya'nın Karadeniz'deki faaliyetleri neticesinde denizyolunun büyük oranda kapanması Türklerin ikmal hususunda büyük bir çıkmaza soktu. Bölgedeki ulaşım yollarının yetersizliği ve motorlu araçlar başta olmak üzere yeterli nakliye aracının temin edilememesi menzil teşkilatının vazifesini daha da zorlaştırdı. Menzil teşkilatının ikmal hususunda yetersiz kalması 3. Ordunun lojistik açısından yeterince desteklenmesini engelledi.

56 Bu ordu kumandanlarının en büyük eleştirisi, muharip askerin yeterince temin edilemediği bir dönemde büyük insan kitlesinin geri hizmetlerde istihdam ediliyor olmasıydı. Ancak geri hizmetlerde istihdam edilenlerin büyük bölümü gayri Müslimlerden veya savaşa elverişli olmayan Müslüman ahaliden oluşuyordu. Nitekim Ordu yönetimi Menzil bünyesinde istihdam edilen 30 yaşın altındaki Müslüman nüfusun orduya dâhil edilmesi için girişimde bulundu. Ancak yaklaşık 20.000 çalışandan yalnızca 1.500 kişi uygun bulunarak orduya dâhil edilebildi. Bu durum Menzil teşkilatına yapılan bu eleştirilerin haksız ve temelsiz olduğunu göstermektedir. ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H8, Fih. 3-9.

57 Menzil teşkilatının lüzumsuzluğunu ve lağvedilmesi gerektiğinin düşünenlerden biri de vekâleten 3. Ordu kumandanlığına atanan Abdülkerim Paşa idi. Aziz Samih (İlter), *a.g.e.*, s. 24, 72-73.

58 28 Ekim 1914 tarihinde Menzil hizmetlerinde istihdam edilenlerin sayısı 13.974'e yükselmiştir. Nitekim 1915 yılı Şubat ayında Menzil Müfettişliğinin genel kuvveti 550 subay, 18.425 er, 2.134 yük hayvanı, 4.677 deve, 290 kağı ve 8 Otomobilden oluşuyordu. ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H4, Fih. 2-4; ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H13, Fih. 4-12; Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, X. c., s. 216; Aziz Samih (İlter), *a.g.e.*, s. 25.

59 Fevzi Çakmak, *a.g.e.*, s. 306.

Menzil teşkilatının bu başarısızlığı yalnızca teşkilatın idari yapısı ve işleyişinden kaynaklanmıyordu. Bununla birlikte bölgenin kendi has coğrafi ve sosyolojik yapısının da etkisi vardır. Nitekim Doğu Cephesinin açılmasından kısa bir süre sonra yoğun olarak 3. Menzil Sınırları içinde yaşayan Ermenilerin devlete isyan etmesiyle bölgede bölgedeki üretim büyük oranda sekteye uğrattığı gibi bölgede ciddi bir emniyet ve asayiş sorunu yaşandı. Bununla birlikte Ruslar karşısında tutunamayan Türk ordusunun sürekli geri çekilmesiyle Müslüman halkın işgal edilen topraklarından Anadolu içlerine doğru göç etmesi ile ülkede büyük bir muhacir sorununu ortaya çıkardı. Dolayısıyla Menzil Müfettişliği bölgedeki lojistik kaynaklardan yeterince istifade edilemediğinden ordu lojistik açıdan yeterince desteklenememiştir.

Kaynakça

- ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-11, 1-17, 1-21.
ATASE, BDH, Kls. 1135, Dos. 57, Fih. 4-3, 4-4, 4-5, 4-6.
ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-37, 1-45, 1-52, 1-53, 1-57, 1-65, 1-67, 1-69, 1-72.
ATASE, BDH, Kls. 1139, Dos. 74, Fih. 11
ATASE, BDH, Kls. 1129, Dos. 29, Fih. 10, 10-2.
ATASE, BDH, Kls. 2407, Dos. 1, Fih. 3.
ATASE, BDH, Kls. 2817, Dos. 53, Fih. 1, 1-1.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H1, Fih. 1, 1-1, 1-1a, 1-10a.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H13, Fih. 4-1
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H2, Fih. 2-3, 2-4, 25.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H4, Fih. 2-4.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H6, Fih. 1.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H8, Fih. 3-9.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H10, Fih. 5-31, 5-53.
ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H11, Fih. 6.
ATASE, BDH, Kls. 1131, Dos. 39, Fih. 1-3, 1-11, 1-17, 1-25, 1-27.
ATASE, BDH, Kls. 74, Dos. 376, Fih. 1-85.
ALPMANSÜ, Yusuf (1985) "Birinci Dünya Savaşı Öncesi Menzil Teşkilatı ve İdari Faaliyetlerin Yürütülmesi Esasları", *Askerî Tarih Bülteni Dergisi*, C. 10, S. 19, Gnkur. Basımevi, Ankara.
ALMAN YARBAY GUZE (2007) *Birinci Dünya Savaşı'nda Kafkas Cephesi'ndeki Muharebeler*, Yay. Haz. Alev Keskin, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Ankara.
ÇAKMAK, Fevzi (2005) *Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesi*, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
ÇELOĞLU, Yavuz Selim (2018) *Çanakkale Cephesi'nde Askeri Nakliye Hizmetleri: Beşinci Ordu Menzil Teşkilatı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Elazığ.
İLTER, AZİZ SAMİH (2007) *Birinci Dünya Savaşında Kafkas Cephesi Hatıraları* (Yay. Haz: Zekeriya Türkmen-Elmas Çelik), Genelkurmay Basımevi, Ankara.
İŞBİLİR, Ömer (1996) *XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İaşe, İkelmal ve Lojistik Meseleleri*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

- KARAGÖZ, Mevlüt (2019) “Osmanlı Sefer Organizasyonlarında ve Birinci Dünya Savaşında Menzil Hizmetleri”, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S. 35, İstanbul, ss. 27-56.
- MENZİL HİDEMÂTI NİZAMNAMESİ (1327), Matbaa-i Askeriye, İstanbul..
- MENZİL HUDUDU HİDEMÂTI HAKKINDA TALİMAT (1331), Matbaa-i Askeriye, İstanbul.
- MENZİL MÜESSESATI HAKKINDA TARİFAT (1332), Matbaa-i Askeriye, İstanbul.
- MUZAFFER (Erkân-ı Harp Binbaşısı) (1 Şubat 1920), “Harbi Umumide Menzilcilik”, *Mecmua-i Askeriye*, c. 1, S. 11, ss. 411-421.
- MUZAFFER (Erkân-ı Harp Kaimakamı) (1339) *Harb-i Umumiden Alınan Bazı Malumat ve Tecarülden Seferber Ordularda ve Menzillerde Geri Hidemât Rehberi*, Matbaa-i Askeriye, Dersaadet.
- T.C. GENELKURMAY BAŞKANLIĞI (1985) Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Birinci Dünya Harbi İdari Faaliyetler ve Lojistik, X'uncu Cilt, Genelkurmay Basımevi, Ankara.
- TEVFİK SALİM (Mütেকaid Doktor Tümg.), “Büyük Harpte Kafkas Cephesindeki Sıhhi Vaziyete Dair Bir Tetkik”, *Askeri Mecmua*, s. 489.
- TÜCCARZÂDE İBRAHİM HİLMİ (2012) *Balkan Harbi'ni Niçin Kaybettik?*, Yay. Haz. Mecit Yıldız & Hamdi Akyol, İz Yayıncılık, İstanbul.
- ŞAHİN Mustafa (2015), “Çanakkale Cephesi'ndeki Türk Ordusunun Menzil Teşkilatı ve Askeri Ulaştırma Hizmetleri”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Dergisi*, Yıl 13, S. 18, Çanakkale, ss. 271-298.

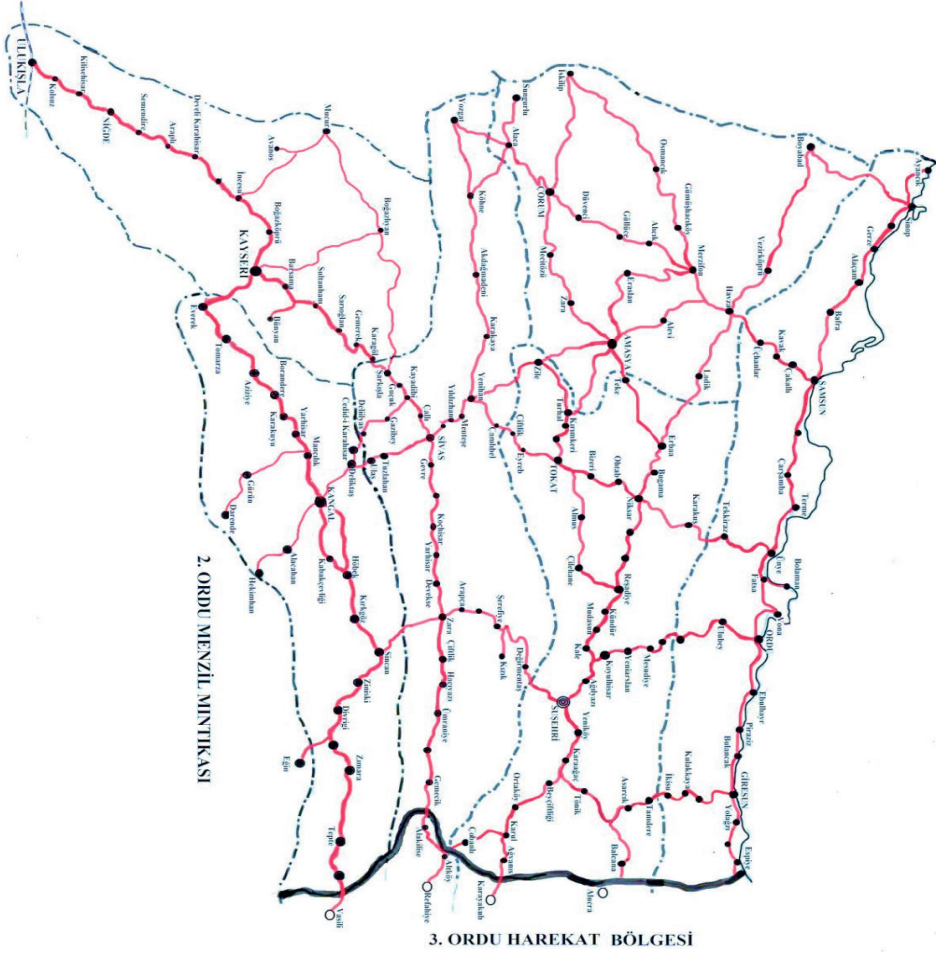
Ekler

Ek 1: 3. Menzil Hududu

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H10, Fih. 5-53)

Ek 2: 3. Menzil Hududu

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 1138, Dos. 69, Fih. 1-69.)

Ek 3: Bazı Menzil Nokta ve Konak Kumandanlıkları Arasındaki Mesafeler (km/saat)

Nokta ve Konak Kumandanlıkları	Mesafe / km.	Mesafe / Saat	Nokta ve Konak Kumandanlıkları	Mesafe / km.	Mesafe / Saat
Nezgeb-Tepteköy	-	4	Reşadiye-Kazalapa	-	6
Tepteköy-Zımara	30	3	Kazalapa-Niksar	-	4
Zımara-Tuğut	30	5	Niksar- Ohtab	-	6
Tugut-Divriği	30	3	Ohtab-Bizeri	-	3
Divriği-Ziniski	30	3	Bizeri-Tokat	30	4
Ziniski-Sincan	30	3	Niksar-Bugama	-	5
Sincan- Kırkgöz	-	3	Bugama-Erbaa	-	4
Kırkgöz- Kabakçevliği	-	4	Erbaa-Belevi	-	3
Kabakçevliği-Kangal	-	5	Belevi- Tekke	-	5
Kangal-Deliktaş	-	4	Tekke-Sevincer	-	3
Deliktaş-Yenikarahisar	30	2	Tokat-Kırımki	30	5
Kangal-Alacahan	30	4	Kırımki-Turhal	-	4
Kangal-Mancılık	-	4	Tokat-Çiftlik	-	6
Mancılık-Yarhisar	30	3	Merzifon-Gümüşhacıköy	-	4
Mancılık- Karakuyu	-	5	Gümüşhacıköy-Osmancık	-	8
Karakuyu-Aşağıborandere	-	5	Havza-Vezirköprü	-	6
Aşağıborandere- Aziziye	30	2	V. Köprü-Saraycık	-	6
Mancılık-Gürün	-	9	Boyabad- V. Köprü	-	12
Gürün-Darende	-	6	Mecitözü-Amasya	-	12
Balcana-Karahisar	-	4	Mecitözü-Çorum	-	6
Tamdere-Asarcık	-	3	Ulukışla-Kolsuz	-	4
Karahisar-Tönük	-	3	Kolsuz-Kilisehisar	48	2
Tönük-Suşehri	-	4	Kilisehisar-Niğde	12	4
Ortaköy-Çobantekke	30	3	Niğde-Semendire	36	3
Ortaköy-Suşehri	30	4	Semendire-Araplı	32	5
Suşehri-Ağlyazı	-	3	Araplı-Develikarahisar	-	4
Ağlyazı-Koyulhisar	30	3	Develikarahisar-İncesu	24	6
Gökçekilise-Mesudiye	-	6	İncesu-Kayseri	48	6
Mesudiye-Yeniarslan	-	3	Kayseri-Barsama	-	5
Yeniarslan- Koyulhisar	30	2	Barsama-Sultanhanı	36	4
Koyulhisar-Kündür	-	8	Sultanhanı-Gemerek	-	6
Kündür-Reşadiye	-	3	Gemerek-Şarkışla	-	7

(Kaynak: ATASE, BDH, Kls. 3055, Dos. H12, Fih. 3-16)